

Centraal Bureau voor de Statistiek
Postbus 24500 | 2490 HA Den Haag
www.cbs.nl

De Autoriteit Persoonsgegevens
De vice-voorzitter
t.a.v. mevrouw M. Verdier
Postbus 93374
2509 AJ Den Haag

uw contactpersoon
ons kenmerk CSB-2022-131
onderwerp Privacybescherming bij het CBS
datum 19 oktober 2022

Geachte mevrouw Verdier,

Zoals met u afgesproken in ons overleg op 21 juli jl. geef ik u in deze brief een overzicht van de hedendaagse uitdagingen op het gebied van privacybescherming bij het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het CBS heeft privacybescherming van oudsher hoog in het vaandel staan en hanteert een breed palet aan technische en organisatorische maatregelen om privacy optimaal in de organisatie te borgen. De ontwikkelingen in de maatschappij maken dat het CBS hierin scherp blijft en zaken aanpast waar het bureau kansen ziet. Dat is een continu proces. In deze brief licht ik dan ook in het bijzonder de ontwikkelingen toe die ik sinds mijn aantreden als directeur-generaal van het CBS in september 2020 heb geïnitieerd.

Het CBS krijgt in toenemende mate vragen vanuit overheden en de maatschappij om snelle, betrouwbare en onafhankelijke cijfers over complexe maatschappelijke opgaven te leveren. Bij mijn aantreden als directeur-generaal werkte het CBS bijvoorbeeld aan verzoeken over vraagstukken in relatie tot Covid-19 op het vlak van de doodsoorzakenstatistiek, de personen werkzaam in vitale beroepen en het aantal gezinnen met kinderen die door de coronamaatregelen opeens thuisonderwijs moesten krijgen. Het publieke [Corona dashboard](#) is een mooi voorbeeld hoe het CBS belangrijke feitelijke informatie over deze thema's in korte tijd heeft geproduceerd en gepubliceerd. Continue aandacht voor innovatie op het gebied van methoden, technieken en nieuwe bronnen stelt het bureau in staat snel in te kunnen spelen op behoeftes uit de samenleving.

Tegelijkertijd neemt de aandacht voor de bescherming van persoonsgegevens terecht toe en groeit de potentiële kans op schending daarvan door toenemende beschikbaarheid van data en dreigingen vanuit het cyberdomein. De Autoriteit Persoonsgegevens is benieuwd welke stappen het CBS de afgelopen jaren heeft gezet om de privacybescherming naar een nog hoger plan te brengen. De aanleiding voor deze laatste vraag is eerdere publiciteit over de pilot van het CBS met T-Mobile om de mogelijkheden van het gebruik van mobiele telefoniedata voor officiële statistiek te onderzoeken. Momenteel doet het Agentschap Telecom onderzoek naar deze pilot bij T-Mobile. Het CBS heeft een aantal uitspraken over dit onderwerp gedaan in de vijfjaarlijkse evaluatie van de Wet op het CBS (2016 – 2020) die op 23 juni 2022 aan de Tweede Kamer is aangeboden, zie [Eindrapport evaluatie CBS 2016 - 2020](#). In deze brief komen naast reguliere privacymaatregelen daarom ook de (extra) maatregelen aan bod die tijdens innovatietrajecten worden gehanteerd, ook reeds voor de genoemde publiciteit. Voor mij staat aandacht voor de 'social license' van het CBS bij dergelijke trajecten centraal: *ik acht het vooraf actief betrekken van de samenleving bij (innovatieve) datavraagstukken een belangrijke voorwaarde om het vertrouwen van de samenleving te blijven behouden. Dat is essentieel om ook in de toekomst de samenleving te kunnen blijven voorzien van feitelijke en objectieve informatie.*

Den Haag
Henri Faasdreef 312 | 2492 JP Den Haag
Postbus 24500 | 2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00

Heerlen
CBS-weg 11 | 6412 EX Heerlen
Postbus 4481 | 6401 CZ Heerlen
+31 45 570 60 00

Bonaire
Blv. Governador N. Debrot 67,
Unit 9 | Kralendijk | Bonaire
+599 717 86 76

Vervolgblad 1 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

Privacybescherming geborgd in statistiek wetgeving

Het CBS werd in 1899 opgericht vanuit de behoefte aan onafhankelijke, betrouwbare statistische informatie om maatschappelijke vraagstukken te begrijpen. Deze taak heeft het CBS nog altijd. Door meer dan honderd jaar ervaring in gebruik en bescherming van gevoelige gegevens is privacybescherming dan ook diep doorgedrongen in de haarvaten van het CBS. Hoewel de samenleving drastisch is veranderd, zijn de basisprincipes van het CBS altijd gelijk gebleven als het gaat om gebruik en bescherming van de gegevens die het CBS worden toevertrouwd.

Ik doel dan op de volgende principes:

1. **Transparantie in gebruik en resultaat.** Alles wat het CBS aan gegevens ontvangt, wordt gebruikt ten behoeve van het statistisch onderzoek. Alle statistieken worden openbaar gemaakt. Het CBS vraagt dus alleen gegevens op ten behoeve van statistisch onderzoek en geeft het resultaat door middel van onze publicatieplicht weer terug aan de maatschappij. De gegevens die het CBS ontvangt mogen uitsluitend worden gebruikt voor statistische en wetenschappelijke doeleinden. Gebruik van de gegevens voor fiscale, administratieve, controle en gerechtelijke doeleinden is wettelijk uitgesloten.
2. **Publicaties mogen nooit te herleiden zijn naar individuele personen en huishoudens.** Het CBS heeft methodologen in dienst die gespecialiseerd zijn in het voorkomen van statistische onthulling. Deze methodologen houden de laatste stand van methoden en technieken bij om de privacy te kunnen blijven waarborgen.
3. **Het CBS neemt alle technische en organisatorische maatregelen die nodig zijn om de gegevens zo goed mogelijk te beschermen en is transparant in wat het CBS ontvangt, hoe het CBS ermee werkt en waarin dat resulteert.** Deze maatregelen worden in de volgende paragraaf toegelicht en vormen de basis van ons privacybeleid.

Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in de [Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek](#) en in de Verordening betreffende de Europese statistiek (EG nr. 223/2009) en de daaraan gelieerde Praktijkcode voor Europese statistieken. Tevens sluiten deze wettelijke kaders nauw aan op de AVG, waarbij opgemerkt moet worden dat de wet op het CBS en de hiervoor genoemde Verordening tevens van toepassing zijn op gegevens van ondernemingen en instellingen, waar de AVG zich beperkt tot persoonsgegevens. Het privacybeleid van het CBS is dus van toepassing op alle gegevens die het CBS ontvangt.

Maatregelen privacybescherming

Het CBS kent generieke maatregelen op technisch en organisatorisch vlak voor privacybescherming in alle fasen van het proces.

Maatregelen voor alle CBS-medewerkers

- ✓ **Geheimhoudingsverklaring.** Alle CBS-medewerkers ondertekenen een geheimhoudingsverklaring en leggen de eed/belofte voor rijksambtenaren af.
- ✓ **Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG).** Alle CBS-medewerkers zijn verplicht een VOG aan te vragen en in te leveren bij het CBS.
- ✓ **Bewustwording.** Zodra een medewerker start bij het CBS is er aandacht voor bewustwording op het gebied van privacy en informatiebeveiliging. Tevens organiseert het CBS regelmatig bijeenkomsten door de gehele organisatie voor blijvende aandacht voor privacy.
- ✓ **Veilige werkomgevingen.** Het CBS beschikt over een zelf beheerde IT-infrastructuur die continu wordt verbeterd om te kunnen omgaan met bedreigingen van buiten. Elke CBS-medewerker heeft een eigen virtuele werkplek waartoe alleen toegang verkregen wordt via multi-factor authenticatie. Deze omgevingen worden door het CBS zelf gehost. Binnen deze omgeving kan een medewerker nog toegang krijgen tot de extra beveiligde omgevingen die

afgescheiden zijn van de werkomgeving en waarbinnen met gepseudonimiseerde persoonsgegevens kan worden gewerkt. Daartoe moeten altijd de juiste rollen en rechten aan een CBS-medewerker toegewezen worden. Het CBS kent dus een scheiding tussen het account dat gebruikt wordt voor toegang tot de werkplek, en het account voor toegang tot de aparte omgevingen en de daar opgeslagen gegevens. Alleen ten behoeve van onderzoek kan een medewerker dit extra account krijgen.

- ✓ **Compartimentering in toegang (autorisatie).** Het CBS heeft gekozen voor een decentrale autorisatie en toegang tot gegevens. Het onderzoeksteam dat verantwoordelijk is voor een bepaald gegevensbestand is vanaf ontvangst tot en met publicatie verantwoordelijk voor deze gegevens en verzorgt de autorisatie voor de medewerkers die voor hun werk toegang tot de gegevens dienen te krijgen. Het CBS kent dus geen zandbak, waarin medewerkers kunnen 'grasduinen' in alle gegevens die het CBS heeft. Voor elke toegang tot gegevens moet autorisatie bij het verantwoordelijke team aangevraagd worden.

Voordat het CBS start met een onderzoek wordt het volgende getoetst

- ✓ **Wettelijke toetsing.** De wettelijke toetsing bestaat uit twee fases. Eerst toetst het CBS of een onderzoek door het CBS uitgevoerd mag worden. Daarna toetst het CBS of de gegevens, die voor een onderzoek gebruikt of opgevraagd dienen te worden, ook de juiste grondslag en doelbinding hebben. Het CBS controleert daarbij of de bronhouder gerechtigd is de gevraagde gegevens te verstrekken aan het CBS. Het kan voorkomen dat het CBS de gevraagde gegevens wel mag ontvangen, maar de leverende partij deze gegevens niet mag verstrekken. Van belang is om daar zo vroeg mogelijk achter te komen.
- ✓ **Ethische toetsing.** Is het onderwerp van het onderzoek controversieel of kan het onderzoek mogelijk ongewenste gevolgen hebben voor specifieke groepen personen of bedrijven? In dat geval kan het CBS besluiten het onderzoek niet uit te voeren. Het CBS heeft voor deze afwegingen een interne ethische commissie.
- ✓ **Project-specifieke doelbinding.** Voordat het CBS start met een onderzoek moet er een onderzoeksplan liggen dat precies beschrijft waarvoor de gevraagde gegevens gebruikt worden en hoe het CBS hierover publiceert. Het CBS mag nooit gegevens gebruiken of extern opvragen zonder deze doelbinding. Het is expliciet verboden om CBS-gegevens te gebruiken voor andere doeleinden dan statistisch onderzoek.
- ✓ **Optimalisatie hergebruik en dataminimalisatie.** In alle gevallen kijkt het CBS in het voortraject of een onderzoek met minder gegevens of met minder gevoelige gegevens kan worden uitgevoerd. Ook onderzoekt het CBS of een onderzoek gedaan kan worden met de al bij het CBS beschikbare gegevens. Dit voorkomt nieuwe, extra gegevensstromen. Bovendien heeft het CBS als taak de administratieve lastendruk voor personen, overheidsinstellingen en ondernemingen zo laag mogelijk te houden. Heeft het CBS de gegevens niet in huis dan wordt er gekeken of een overheidsinstelling de benodigde gegevens in huis heeft die gebruikt kunnen worden ten behoeve van statistiek. Pas als beide opties niet beschikbaar zijn, dan gaat het CBS over tot het uitvragen van gegevens op zo efficiënt mogelijke wijze aan burgers of ondernemingen.

Het CBS kent de volgende generieke maatregelen voor ontvangst en verwerking gegevens

- ✓ **Veilige uploadportals.** Het CBS ontvangt veel gegevens van overheidsinstellingen, ondernemingen en burgers. Het is essentieel dat deze gegevens op een veilige manier bij het CBS terecht komen. Hiervoor maakt het CBS gebruik van beveiligde uploadportals. Zie voor een toelichting deze pagina op de CBS-website [Data uitwisselen met het cbs](#). Het CBS heeft continu aandacht voor de beveiliging van deze verbindingen en laat deze dan ook regulier testen door onafhankelijke cybersecurityspecialisten. Zie voor een uitgebreide toelichting deze pagina op de CBS-website: [Beveiliging uitwisseling van gegevens](#).

Vervolgblad 3 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

- ✓ **Pseudonimiseren.** De gegevens die bij het CBS binnenkomen worden zo vroeg mogelijk in het proces ontdaan van direct identificerende kenmerken zoals Burger-Service-Nummer, naam, adres en geboortedatum en vervangen voor betekenisloze nummers. Binnen het CBS is een klein team verantwoordelijk voor dit pseudonimiseerproces.
- ✓ **Compartmentering in data en toegangsrechten.** Zodra een bestand met gegevens binnenkomt bij het CBS wordt de informatie door het verantwoordelijk team binnen het CBS (na pseudonimisering) omgezet in opgeschoonde en goed gedocumenteerde onderzoeksbestanden. Deze bestanden zijn vaak opgedeeld in meerdere bestanden die onderling koppelbaar zijn. Deze kleine bestanden worden bij het CBS ook wel puzzelstukken genoemd. Door een bestand met gegevens op te delen in kleinere ‘puzzelstukken’, kan autorisatie van bepaalde gegevens heel gericht toegewezen worden en ontvangt een CBS-medewerker niet het gehele bestand, maar alleen het (puzzel)stukje informatie dat nodig is voor zijn onderzoek.
- ✓ **Metadata.** Het CBS heeft een gestandaardiseerde manier van het beschrijven van de gegevens (de metadata). Deze beschrijvingen zijn omwille van transparantie ook gepubliceerd op de CBS-website. Op deze wijze kunnen medewerkers op basis van de beschrijvingen zoeken wat ze nodig hebben zonder de daadwerkelijke gegevens in te zien, en zo tot een onderzoeksplan komen.
- ✓ **Bewaartermijnen.** Het CBS bewaart gegevens niet langer dan noodzakelijk is voor zijn wettelijke taak. Voor het bewaartermijnenbeleid conformeert het CBS zich vanzelfsprekend aan de AVG en aan de Archiefwet. Zie ook de toelichting in de [CBS DPIA](#) en de [Selectielijst CBS](#) die gepubliceerd is in de Staatscourant.

Voor publicatie kent het CBS ook nog de volgende generieke maatregelen

- ✓ **Outputcontrole.** Alle output van het CBS wordt vóór publicatie gecontroleerd op onthullingsrisico. Daarbij wordt ook gekeken naar de relaties met eerdere en andere gelijktijdige publicaties van het CBS. Bij mogelijke onthullingsrisico's van personen, huishoudens, ondernemingen of instellingen worden er maatregelen getroffen, zoals het samenvoegen van publicatiecellen (aggregeren) of het verwijderen van celwaarden (onderdrukken). Daartoe is door het CBS in Europees verband software ontwikkeld. Alle output wordt daarna volgens het vier-ogen-principe gecontroleerd voordat het daadwerkelijk wordt gepubliceerd.
- ✓ **Output/publicatie.** Alle uitkomsten van CBS-onderzoek worden openbaar gemaakt. Ook is het CBS transparant over de bronnen, methoden en technieken die voor een bepaalde output zijn gebruikt en deze worden tevens gepubliceerd.

Het CBS heeft, zoals hierboven beschreven, risico's omtrent toegang en gebruik van gegevens op verschillende niveaus met passende maatregelen afgedekt. Toch kan het CBS niet uitsluiten dat er soms gegevens geleverd worden die het CBS niet had gevraagd of een partij niet had mogen leveren. Als dat gebeurt, dan zorgt het CBS ervoor dat de teveel ontvangen gegevens zo snel mogelijk worden verwijderd. Indien van toepassing wordt dit gemeld bij de geëigende autoriteit. Wanneer publicatie al heeft plaatsgevonden dan kan CBS een rectificatie plaatsen of de publicatie terugtrekken. Dit laatste is nog nooit voorgekomen.

Toegang externe onderzoekers

Het CBS heeft de bevoegdheid om externe onderzoekers, onder strikte voorwaarden, ten behoeve van statistisch of wetenschappelijk onderzoek toegang te verlenen tot een verzameling van gegevens van het CBS waarvan passende maatregelen zijn genomen om herkenning van afzonderlijke personen, huishoudens, ondernemingen of instellingen te voorkomen. De wettelijke kaders daarvoor zijn vastgelegd in de artikelen 41 en 42 van de Wet CBS. Het CBS stelt onderzoekers van universiteiten, wetenschappelijke instellingen, planbureaus en andere

Vervolgblad 4 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

onderzoekinstellingen zo in staat onderzoek te doen op gepseudonimiseerde gegevens (microdata) van het CBS. Hiervoor moet de wetenschappelijke instelling die het onderzoek uitvoert, altijd een instellingsmachtiging aanvragen die door het juridische team van het CBS wordt getoetst. De [beleidsregel toegang instellingen tot microdata CBS](#) schetst de voorwaarden voor de aanvraag. De instelling dient aan te tonen dat voldoende maatregelen zijn getroffen om te voorkomen dat de verzameling van gegevens voor andere doeleinden dan statistisch of wetenschappelijk onderzoek wordt gebruikt. Per project toetst het CBS vervolgens ook nog eens het onderzoeksvoorstel op nut, noodzaak, grondslag, doelbinding en dataminimalisatie. Alle gegevens waartoe onderzoekers toegang krijgen, blijven binnen de beveiligde omgeving van het CBS. De output van het onderzoek wordt door CBS-medewerkers gecontroleerd op onthullingsrisico's voordat deze in tabelvorm naar buiten kan worden gestuurd naar de externe onderzoeker. De volgende pagina op de CBS-website biedt uitgebreide informatie over het verrichten van onderzoek op microdata van het CBS: [Microdata](#).

Externe audits. Sinds 2015 worden er bij het CBS privacy-audits gehouden en is het CBS gecertificeerd conform het Privacy Control Framework van NOREA. Ook wordt het CBS jaarlijks gecertificeerd voor Kwaliteit (ISO 9001) en Informatiebeveiliging (ISO 27001). Alle hier genoemde audits hiervoor worden uitgevoerd door een externe auditor.

Naast de Externe audits heeft het CBS ook een **Functionaris Gegevensbescherming** die de hoofddirecteuren direct kan aanspreken. Tevens wordt het advies van de Functionaris Gegevensbescherming gevraagd bij alle trajecten met een privacy-aspect. De FG overlegt regelmatig met de directeur-generaal.

Tenslotte is ook de **Raad van Advies** geïnformeerd over Voortgangsrapportage Privacy. Daarnaast heeft het onderwerp nadrukkelijk de aandacht in het jaarplan, het jaarverslag en het Meerjarenprogramma van het CBS.

Aanvullende privacymaatregelen sinds 2020

De Autoriteit Persoonsgegevens heeft in het gesprek ook gevraagd welke aanvullende privacymaatregelen het CBS heeft genomen sinds de publicatie van het artikel in het NRC van 11 maart 2021 over mobiele telefoniegegevens en de Kamervragen die naar aanleiding van dit artikel zijn gesteld. Inhoudelijk heeft het CBS daar destijds al een statement op de website over gepubliceerd. Het CBS staat achter dit statement en beseft daarbij terdege hoe belangrijk het is dat de samenleving vooraf beter betrokken moet worden bij nieuwe onderzoeken. Met name wanneer de methodiek ingewikkeld is, moet het CBS niet alleen helder communiceren over het doel waarvoor we bepaalde initiatieven ondernemen, maar ook de samenleving en belangengroepen beter betrekken bij de voorbereiding en uitvoering hiervan (social license). Het CBS begrijpt de toenemende bezorgdheid vanuit de samenleving over de bescherming van persoonsgegevens en mogelijke datalekken en neemt deze zeer serieus.

Ik wil graag benadrukken dat het CBS voortdurend bezig is de privacybescherming te verbeteren. Het is een doorlopend dynamisch proces dat continu aanpassingen vergt en in die zin nooit 'af' is. Methodologische en technologische ontwikkelingen, nieuwe en gewijzigde wet- en regelgeving en maatschappelijke vraagstukken leiden tot steeds nieuwe vragen. Door vergaande digitalisering is de hoeveelheid gegevens drastisch toegenomen en krijgt het CBS veel meer soorten gegevens dan de enquêtegegevens waar het CBS ooit mee begon. Burgers, overheden en ondernemingen moeten erop kunnen vertrouwen dat hun gegevens bij het CBS in veilige handen zijn en nooit gebruikt kunnen worden voor andere doeleinden dan statistiek. Statistiek is per definitie niet geïnteresseerd in individuele burgers of ondernemingen. Het belang van een goede privacybescherming raakt daarmee aan ons bestaansrecht als statistisch bureau. Hoewel

Vervolgblad 5 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

de wet het CBS de mogelijkheid geeft om data voor statistische doeleinden te verkrijgen en te verwerken, beseffen alle medewerkers van het CBS dat de 'social license' voor het werk van het bureau essentieel is. Ik heb daarom bij mijn aantreden in 2020 verschillende maatregelen getroffen om privacy waar nodig naar een nog hoger plan te trekken. Deze ontwikkeling was al ingezet vóór de publicatie van het artikel in het NRC en een aantal datalekken bij andere (overheids)organisaties, maar heeft door die discussie wel nog aan belang gewonnen.

- In 2021 heeft het CBS een tweede advieslijn toegevoegd aan de Privacy Governance om tegemoet te komen aan de toenemende vraag om advies en ondersteuning rondom privacy bij complexe trajecten. Zo is er centraal een Chief Privacy Officer aangesteld die op centraal niveau het beleid vormgeeft en de voortgang van actiepunten bewaakt. Per hoofddirectie zijn privacy coördinatoren benoemd die de hoofddirecteuren assisteren hun (eerstelijns) verantwoordelijkheid waar te maken. De privacy coördinatoren zijn een laagdrempelig adviesorgaan voor de medewerkers en managers van de hoofddirecties en vormen zo de schakel tussen de Chief Privacy Officer, de Functionaris Gegevensbescherming, de privacyjuristen en de organisatie zelf. Zo bewaken de privacycoördinatoren dat privacy in een zo vroeg mogelijk stadium wordt meegenomen (privacy by design) door blijvende aandacht te vragen voor privacy in alle processen.
- Om privacybescherming onder de aandacht te houden en constant te streven naar verbetering heeft het CBS een Agenda Privacybescherming opgesteld. Deze Agenda houdt externe en interne ontwikkelingen bij op het gebied van privacybescherming, stelt verbeterpunten voor, actualiseert beleid en informeert het CBS over nieuwe initiatieven of beleid. De Agenda Privacybescherming is maandelijks op de agenda van het Directiebestuur gezet (het besluitvormend orgaan binnen het CBS).
- Sterkere focus op de 'social license' en ethiek. Voldoen aan privacybescherming is niet voldoende als de samenleving niet begrijpt en steunt wat het CBS doet. Daarom besteedt het CBS meer aandacht in publicaties aan het toelichten van onze werkwijze, communicatie, transparantie en daadwerkelijk actief stakeholders en belanghebbenden betrekken bij nieuwe initiatieven. Zo heeft het CBS recentelijk een eerste workshop begeleidingsethiek laten organiseren met alle stakeholders rondom OV-data. Met de toenemende digitalisering kan het CBS veel meer onderzoek doen met dezelfde gegevens dan tien jaar terug en zijn er ook veel meer gegevens waar het CBS statistieken mee kan verbeteren. Maar niet alles wat mogelijk is, is ook altijd wenselijk. Ethiek vormt ook een onderdeel voor de social license van het CBS. Het belang van de interne ethische commissie wordt hiermee steeds groter. De ethische commissie zoekt waar nodig externe expertise om de inzichten te verrijken.

Innovatie

Het CBS werkt continu aan verbetering van de statistische processen en producten. Dit worden bij het CBS innovatietrajecten genoemd. Het doel van deze innovaties is om de kwaliteit van een statistiek te verbeteren of te versnellen, de lastendruk te verlichten door minder gegevens uit te vragen of door ontwikkeling van technieken om met minder gegevens te kunnen werken. Bij zijn innovaties werkt het CBS regelmatig samen met kennisinstellingen en andere statistiekbureaus, zowel nationaal als internationaal. Voorbeelden van innovaties zijn:

- Geavanceerde methoden om meer gegevens uit bestaande databronnen te halen (bijvoorbeeld door middel van text mining);
- Privacy Preserving Techniques, waarmee bijvoorbeeld gegevens gecombineerd kunnen worden met gegevens van andere partijen zonder daadwerkelijk gegevens uit te wisselen (de gegevens blijven dan namelijk bij de bron en komen niet op een centrale locatie zoals voorheen het geval was).

Vervolgblad 6 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

Het CBS initieert innovatietrajecten als een methode of databron nog onzekerheden kent die onderzocht dienen te worden voordat er statistiek mee kan worden gemaakt. Vaak is immers nog onvoldoende bekend of data kwalitatief bruikbaar zijn voor een betrouwbare statistiek en of de beoogde gegevens geleverd en door het CBS ontvangen mogen worden. Het CBS communiceert over deze innovaties op de [innovatiepagina](#). Op deze pagina worden experts en belanghebbenden ook uitgenodigd aan de discussie deel te nemen, ideeën te uiten of concepten te toetsen.

Voorbeeld innovatietraject: Als het CBS vermoedt dat een statistiek verbeterd kan worden door gebruik van een aanvullende bron, start het CBS een vooronderzoek in de vorm van een innovatietraject. Dit gebeurt op het niveau van metadata (beschrijvingen), dus er vindt geen uitwisseling van gegevens (microdata) plaats. In deze fase toetst het CBS welke gegevens daadwerkelijk in de beoogde bron zitten, of deze voldoen aan de verwachtingen. Het CBS toetst voorts of het dezelfde gegevens niet uit andere bronnen kan halen die wellicht minder (persoons)gegevens bevatten.

Wanneer het CBS concludeert dat de bron aan de verwachtingen voldoet, start het CBS een haalbaarheidsstudie. Voor ontvangst van de gegevens wordt van tevoren contractueel vastgelegd welke gegevens het CBS ontvangt, op welke wijze, wat de tijdsduur is van verwerking en hoe erover gepubliceerd dient te worden. Het CBS kan dus niet zonder beperkingen in de data zelf kijken. Net zoals bij een reguliere statistiek wordt tot op variabelenniveau vastgelegd wat het CBS mag ontvangen en wat het eindresultaat wordt. Omdat het in dit stadium gaat om een verkenning wordt niet altijd het gehele bestand verstrekt, maar vaak een proefbestand met steekproefgegevens. Tijdens de verkenning kijkt het CBS naar de stabiliteit van de databron, valideert de methode en toetst de vereisten voor verdere implementatie.

In sommige innovatietrajecten stelt het CBS de eigen expertise ook ter beschikking aan andere samenwerkingspartners. De methodologen van het CBS hebben vaak specialistische kennis die relevant is voor een innovatietraject. In zo'n geval stelt het CBS een contract op om vast te leggen welke kennis CBS specialisten aan een andere organisatie overdragen. CBS-medewerkers zullen zich dan tevens conformeren aan de privacy-eisen van de betreffende organisatie. Ook wordt van tevoren vastgelegd op welke gegevens voor welke doeleinden wordt gewerkt.

Een innovatietraject is geen vrijbrief voor onbeperkte toegang tot gegevens die nog niet gebruikt worden voor statistiek. Voor het CBS geldt dat elk gebruik van gegevens vooraf vastgelegd en getoetst dient te worden. Een innovatietraject kent vanwege de onzekere factoren een zorgvuldig voortraject waarin extra aandacht is voor de juridische, ethische, technische en inhoudelijke kaders.

Internationale ontwikkelingen

Het CBS heeft internationaal een goede reputatie en een vooraanstaande positie onder statistiekbureaus als het gaat om digitalisering en innovatie. Zo kent het CBS als één van de weinige statistiekbureaus een digitale volkstelling. In vergelijking met landen waar nog gebruik gemaakt wordt van individuele vragenlijsten zijn hierdoor de lastendruk voor de samenleving en de uitvoeringskosten voor de overheid laag. Ook onze Remote Acces voorziening voor toegang tot gepseudonimiseerde microdata ten behoeve van statistisch of wetenschappelijke onderzoek behoort internationaal gezien tot één van de meest geavanceerde. Dit is onlangs weer bevestigd door de recent gehouden peer review door Eurostat.

Op het gebied van big databronnen als OV-data, social media data en recentelijk de test- en vaccinatiedata COVID19 ontwikkelt het CBS methoden en technieken om snellere en betere statistieken te kunnen maken waar de samenleving om vraagt, of juist gegevens op een

Vervolgblad 7 behorende bij brief CSB-2022-131 van 19 oktober 2022

privacyvriendelijke manier te ontvangen en te verwerken. Het CBS ziet innovatieve trajecten als noodzakelijk om zijn kennispositie te behouden en te zorgen dat we ook in de toekomst de samenleving kunnen blijven voorzien van betrouwbare, onafhankelijke statistieken. Het CBS is van mening dat deze ontwikkelingen en privacy hand in hand met elkaar gaan en elkaar zelfs versterken. Beperkingen op innovatie kunnen niet alleen zorgen voor een achterstand van Nederland als kennisland, maar ook voor gemiste kansen voor wetenschap en statistiek.

Toekomstige dialoog

Voor het CBS is de bescherming van de privacy topprioriteit. Tegelijkertijd ben ik van mening dat het CBS er voor moet waken niet in een 'kramp' te schieten waardoor innovaties stil vallen. Juist deze innovaties zijn soms hard nodig om in de toekomst veiliger te kunnen werken met (persoons)gegevens. Het CBS blijft dan ook investeren in innovaties en maatregelen om de privacy te blijven waarborgen.

Ik hoop met deze toelichting bij te kunnen dragen aan een duidelijker beeld over hoe het CBS omgaat met de gegevens die het bureau zijn toevertrouwd. Tegelijkertijd is dit een oproep aan de samenleving om met het CBS in gesprek te gaan wanneer er vragen zijn over de omgang met gegevens en mee te denken over methoden en technieken om het statistisch proces uit te voeren, privacybescherming hoog te houden en zelfs waar mogelijk te verbeteren.

Daarnaast ga ik graag de structurele dialoog aan met de Autoriteit Persoonsgegevens om samen te zorgen dat privacy en innovatie elkaar op een juiste manier versterken. Ik hecht eraan te benadrukken dat er in mijn visie géén uitruil hoeft te zijn tussen het werken met persoonsgegevens ten behoeve van statistiek en privacybescherming. Met de juiste, technische en organisatorische maatregelen zijn beide mogelijk. Omdat de technische kant vaak lastig uit te leggen blijkt, vind ik een dialoog voorafgaand aan nieuwe of experimentele statistieken van groot belang. Niet alleen met de Autoriteit Persoonsgegevens maar ook met organisaties als Bits of Freedom en Privacy First voer ik daarom graag het gesprek over deze thema's. Alleen op deze manier kan het CBS zijn kerntaak blijven uitoefenen, namelijk de samenleving blijven voorzien van onafhankelijke, betrouwbare informatie om maatschappelijke vraagstukken te begrijpen.

Met vriendelijke groet,

De directeur-generaal van de statistiek,

Angelique Berg

cc. Mark Roscam Abbing (wnd. Plaatsvervangend Secretaris-Generaal) en Michiels Boots (DG Economie en Digitalisering), ministerie van Economische Zaken en Klimaat